

gazete duvar

kitaP.

SAYI: 12

Bir dünya şairi Cegerxwîn

Cegerxwîn: Kalbini bir güle değişen şair

Cegerxwîn'in şiirinin anahtarı

Klasik dönemden yenilikçiliğe:
Cegerxwîn'in köprüsü

Menekşe Toprak: Arılar 'bizden
öğrenecek şeyleriniz var' diyor

4

Klasik dönemden yenilikçiliğe: Cegerxwîn'in köprüsü

7

**Cegerxwîn: Kalbini bir güle deği-
şen şair** Vecdi Erbay

14

Cegerxwîn'in şiirinin anahtarı
İrfan Amîda

19

**Menekşe Toprak: Arılar 'bizden öğrenecek
şeyleriniz var' diyor** Nida Dinçtürk

25

Hale Asaf: Avrupa-Türkiye yolunda bir ressam
Soner Sert

29

Çok Okunanlar

11

Bir dünya şairi Cegerxwîn

Berken Bereh

17

Yeni Çıkan Kitaplar

23

Açık uçlu sonlar, masallı öyküler

Emek Erez

27

Etkinlik

30

Yeni Çıkan Kitaplar

Yayın Sahibi

**AND Gazetecilik ve Yayıncılık,
San. ve Tic. A.Ş. adına**
Vedat Zencir

Genel Yayın Yönetmeni

Ali Duran Topuz

**İcra Kurulu Başkanı ve
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü**

Ömer Araz

Yazı İşleri Müdürü

Cennet Sepetci / Anıl Mert Özsoy

Kapak Tasarım

Ersan Uğur Gör

Katkıda Bulunanlar

Vecdi Erbay, Deham Ebdulfettah,
Tehsîn Beravî, Berken Bereh, İrfan
Amîda, Nida Dinçtürk, Emek Erez,
Soner Sert

Yönetim Yeri:

Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad.
Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234
Sarıyer/İstanbul
Santral (212) 3463601, Faks (212)
3463635

e-mail: info@gazeteduvar.com.tr

Duvar Kitap'ta yayımlanan yazı,
haber ve fotoğrafların her türlü telif
hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık
Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin
alınmadan, kaynak gösterilmeden ve
link verilmeden iktibas edilemez.

Merhaba,

Yoksulluğu, işçileri, köylüleri, ezilen Kürt halkını şiirlerinde işleyen Marksist Kürt şairi Cegerxwîn'in kaleme aldığı on kitap iki cilt olarak Lis Yayınları tarafından derlendi.

Dosya editörü Vecdi Erbay, Lîs Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Lal Laleş ile Kürtçe edebiyatın en önemli şairlerinden ve modern edebiyatın öncülerinden Cegerxwîn'in kitaplarını ve hayatını konuştu. Laleş, "Modern Kürtçe şiirin kurulmasında başat rol oynamıştır" dedi.

Deham Ebdulfettah, Cegerxwîn'in klasik dönemden modern döneme geçişteki rolünü anlattı.

Berken Bereh, bir dünya şairi Cegerxwîn'in yaşadığı toplumla olan ilişkisini kaleme aldı.

İrfan Amîda, Cegerxwîn'in şiirinin kilit noktalarına değindi.

Menekşe Toprak'ın son romanı "Anı Fısıltıları", İletişim Yayınları'ndan çıktı. Nida Dinçtürk, Menekşe Toprak'la konuştu.

Emek Erez, gerçekliği yeniden kurgulayan Spencer Holst'un kaleme aldığı, Büyücünün Kızı'nı inceledi.

Hale Asaf, Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli ressamların başında geliyor. Soner Sert, Burcu Pelvanoğlu imzalı Hale Asaf - Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası üzerine yazdı.

Marifet iltifata tabidir...

İyi okumalar!

Anıl Mert Özsoy



Klasik dönemden yenilikçiliğe: Cegerxwîn'in köprüsü

Cegerxwîn'in şiirleri formu, tarzı, vezni ile eskidir, Melayê Cizîrî'nin soluğu hissedilir. Ama içerik ve konu itibarıyla birçok toplumsal öğeyi, şeyhlik, sofuluk ve ağalık gibi durumları, çeşitli Kürt cemiyetlerine olan sitemlerini içermesi bakımından da şiirin yenilikçi bir tarafıdır. Bu klasik form ile yenilikçi içerikteki dengeden dolayı diyebiliriz ki Cegerxwîn klasik kültür ile kendi yenilikçi dönemi arasında bir köprüdür.

Deham Ebdulfettah

Kürtçeden çeviren: Tehsîn Beravî

Bu makalede Cegerxwîn'in biyografisinin bir bölümüne uzanacağım ama perişan çocukluğunun durumunu ortaya koyacak koşullarım yok. Sadece şiirinin kumru ve goncalarının toprağından beslendiği yaşam alanlarının bazılarını tanıtmaya çalışacağım. Özellikle hücrelerde (medrese) geçirdiği öğrencilik yaşamını.

Cegerxwîn birçok farklı medresede ve farklı molalardan ders almıştı. En son durağı da Amûdê

olmuştur. Amûdê'nin alçakgönüllü topraklarına rüya ve özlemlerinin tohumlarını bırakmıştır. Seyda Mela Ubêdullahê Hêzanî'nin gözetiminde değişimin meltemine tutuldu. Sofu Hasan'ın Feqî Şêxmûs'undan Cegerxwîn'in ses getiren şair ufuklarına evrildi.

Seyda Mela Ubêdullah inanan, özgür ve bağımsız fikirlere sahip bir bilgeydi. İlminden ve bilgeliğinden emindi. Aynı zamanda şiir ve şairliğin de çok iyi bilincindeydi. Hoca Ubêdullah bu etik tu-



tumuyla öğrencilerini yetiştiriyordu. Onları daha güzel bir geleceğe hazırlıyordu.

CEGWRXWÎN'İN İLK ŞİİRLERİ

Bir gün Cegerxwîn hücrede tek başına dizlerinin üzerine çökmüş defteriyle ilgilenirken hocası içeri girer, habersizce yaklaşır, bastonuyla sırtından dürter.

“Ne yapıyorsun kepçe kulak?”

Cegerxwîn başını kaldırır, ayakları üzerine dikilir ve cevap verir.

“Şiir karalıyorum hocam.”

“Şiir mi? Bakalım mı?”

Cegerxwîn elini cebine atar ve iki kağıt çıkarır.

“Hocam bunların ikisi de şiir. Biri Melayê Cizîrî'nin, biri de benim. Hangisinin benim, hangisinin Cizîrî'nin olduğunu bilecek misin?”

Hoca iki şiiri de okur.

“Bu Cizîrî'nin, bu da senindir.”

Cegerxwîn gülümser.

“Yok hocam, bu benim, diğeri de Cizîrî'nindir”

Şaşırır Hocası Melle Ubeydullah, Cegerxwîne döner.

“Sofî Hesen'in oğlu, vallahi de şairmişsin.”

Cegerxwîn bu anısıyla ilgili olarak, “Ben Seyda'nın ağzından bunu duyduğumda büyük bir duygu yoğunluğuna kapıldım, kanatlanır gibi oldum. Hayallerim sanki alıp beni Kürt şiirinin semalarında dolaştırıp Melayê Cizîrî, Xanî ve Feqîyê Teyran'ın yanına oturttu. Kısaca diyebilirim ki Seyda bu cümlesiyle benî Cegerxwîn yaptı” der.

Sonrasında Cegerxwîn hangi şiirini Hawar dergisine göndermişse, göğsünü gere gere altına mahlasını (Cegerxwîn) yazmıştır.

CELADET İLE TANIŞMASI

Bir gün Celadet Alî Bedirxan Amûdê'ye gelir. Bazı dostlarına, Hawar dergisine Cegerxwîn ismiyle şiir gönderen bir genç olduğunu söyler, onu görmek istiyorum, der. Cegerxwîn geldiğinde Celadet sıcak bir karşılamayla onu yanına oturtur ve şiiriyle ilgili memnuniyetini dile getirir. Bu iki şahsın özellikle de Cizîrî'nin Cegerxwîn'in şiirine büyük etkisi olmuştur. Aşk şiirlerinde Cizîrî'nin sonsuz bir etkisi görülüyor. Bu derin etki Cegerxwîn'in ilk iki divanında daha belirginlik kazanır.

Cegerxwîn'in kendisi de bu etkiyi inkar etmez. Qamişlo'da kendisiyle bir görüşmemizde “Çoğu okuyucun Cegerxwîn, şiirini Cizîrî'nin etkisinden kurtaramıyor, diyor. Ne dersin?” diye sordum.

Cegerxwîn bir süre sustu, başını kaldırıp, “Doğru,” demişti. “Bilir misin Nizar Kabbani gibi bir Arap şairinin elinin altında binlerce divan var, hepsinden besleniyor. Şiirlerinde kimse onun kimin etkisinde kaldığını anlamıyor. Ama benim gibi bir garibin elinin altında Cizîrî'den başka ne var ki? Bak! Birileri sana: Cegerxwîn bir şahin olmuş, özgürce Kürt şiirinin semalarında geziniyor derse, ‘Yok’ de. ‘Bileğinden ince bir iple bağlıdır, ipin ucu da Cizîrî'nin elindedir, kendini ondan kurtaramıyor’ dersin” dedi.

KLASİK TARZ, YENİLİKÇİ İÇERİK

Cegerxwîn'in şiirleri formu, tarzı, vezni ile eskidir, Melayê Cizîrî'nin soluğu hissedilir. Ama içerik ve konu itibarıyla birçok toplumsal öğeyi, şeyhlik, sofuluk ve ağalık gibi durumları, çeşitli Kürt cemiyetlerine olan sitemlerini içermesi bakımından da şiirin yenilikçi bir tarafıdır. Bu klasik form ile yenilikçi içerikteki dengeden dolayı diyebiliyoruz ki Cegerxwîn klasik kültür ile kendi yenilikçi dönemi arasında bir köprüdür.

Cegerxwîn, sosyal ve siyasi içeriğiyle, kolay ve anlaşılır dili ile kısa bir sürede Kürdi çevrede benimsendi. Şiirleri ağızdan ağıza dolaştı, ezberlendi, Cegerxwîn'in şiir yorumcuları oluştu. Diyebiliriz ki Cegerxwîn şiirini yazar, yorumcuları da topluluklarda dillendirirdi. Mîrhac, Evdîyê Kurimî ve Şêx Sedrî Amûdê'deki, Salihê Silo da Cegerxwîn'in Qamişlo'daki şiir yorumcularıdır. Cegerxwîn'in yankılanan şiirinin gölgesinde ve her biri farklı bir stille Cegerxwîn'i örnek alan bazı şairleri belirtmek gerekir: Tîrêj, Keleş, Bêbûhar,





Mela Nûriyê Hesarî, Palo... Cegerxwîn, Hamîd Bedirxan'ın kalemine de yön vermiş; Arapça, Türkçe ve Farsçadan vazgeçmiş ve şiirlerini Kürtçe yazmıştır. Hamîd, 1996 yılında bu dünyadan göçtü ve geride Kürtçe yazılmış altı kitap bıraktı.

DİL ÇALIŞMALARI

Cegerxwîn'in etkisinin en belirgin olduğu yer Amûdê ve çevresidir. 1938 yılında Amûdê'deki aydın kesimin kurduğu "Nadî Kurdistan" adında Mihemed Elî Şiwêş'in başkanlığında, Cegerxwîn'in yürüttüğü bir dernek çalışmalarına başladı. En önemli çalışması da kuşkusuz dernekte kurulmuş dershaneydi. O dershanede Kürt dili Latîn alfabesiyle okutuluyordu. Dersliğin Eğitimciliğini Cegerxwîn, Qedrîcan, Ezizê Darî üstlenmişti. Kursiyerleri de Amûdê halklarından; Kürt, Arap ve gayrimüslimlerden oluşuyordu. Nadî'nin bir şubesi Haseke şehrinde, bir şubesi de Osman Sebrî öncülüğünde Şam'da açıldı. Maalesef kısa bir süre sonra İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla o kazanım yitirildi. Hâlâ Amûdê halkı 80 yıl öncesini ve kendi beldelerinde Cegerxwîn'in öncülüğünde yapılan Kürtçe çalışmaları büyük bir mutlulukla anımsar. Altmışlı yılların başında Cegerxwîn Bağdat Üniversitesinde Kürt dili bölümünde öğretmendi. O dönemde bir Kürtçe-Kürtçe sözlük ve bir gramer kitabı hazırladı. Dil konusunda Cegerxwîn'in dileği Kurmancî lehçesinden ziyade Kürtçeyi (tüm lehçelerden oluşmuş) birleştirmekti. Cegerxwîn iki arkadaşıyla lehçeleri birleştirmek için bir komite oluşturur. Komite,

Cegerxwîn, Kürtçe lehçesi (Başkan), Nûrî Elî Emîr, Soranî lehçesi (üye), Kamil Beşîr, Lori lehçesi (üye)' den oluşuyordu.

Birkaç ay süren çalışma derleme ve hazırlıktan

sonra Nûrî Elî Emîr çalışmayı Süleymaniye'ye götürür. Süleymaniye'deki entelektüel çevre bu projeyi mantıklı bulmayınca Cegerxwîn de projeden elini çeker.

KÜRTÇE ŞİİR ARAYIŞLARI

Şairliğinden ziyade artık Cegerxwîn'in zihnini kurcalayan, Kürtçedeki eylemselliği ve en ilgi çekici olanı da artık Kürtçe vezninin öz ölçülerini bulma arayışıdır. Cegerxwîn fark ediyor ki Melayê Cizîrî'nin divanındaki tüm şiirler Arapça şiir ritmi ile örülmüş. Her ne kadar kendisi de bazı şiirlerini Cizîrî'nin izinde o ritim ile örmüşse de Kürtçe şarkı ve türkülerin melodilerini Kürt şiirinin veznine temel oluşturması için çalışmıştır.

Bundan dolayı da Kürt şiir veznini "xoşxwan" diye isimlendirmiş. "Xoşxwanları" da hecelerin özelliklerine göre dört gruba ayırmış. Her grubu da "hesp" diye isim vermiştir.

Yani Kürtçe şiirinin "Xoşxwanları" dört "hesp"-ten oluşur.

Hespê çeleng (atik at) 5 eklemden (hece) oluşur.

Hespê lexe (zayıf at) 6 eklemden oluşur.

Hespê sivik (hafif at) 7 eklemden oluşur.

Hespê rewan (rahvan at) 8 eklemden oluşur.

Cegerxwîn bu önemli projeyi tamamlayamadı. Her ne kadar şiir alanında ön plana çıkmış ve şairliğiyle hak ettiği bir üne sahipse de Cegerxwîn'in folklor, sözlük, gramer ve tarih alanındaki çalışmaları da kayda değer çalışmalarındandır.

Cegerxwîn: Kalbini bir güle değişen şair



Lîs Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Lal Laleş ile Cegerxwîn'in şiiri ve hayatı hakkında konuştuk. Laleş, "Modern Kürtçe şiirin kurulmasında başat rol oynamıştır" dedi.

Vecdi Erbay verbay@gazeteduvar.com.tr

Yoksulluğu, işçileri, köylüleri, ezilen Kürt halkını şiirlerinde işleyen Marksist Kürt şairi Cegerxwîn, 1900 (resmi kayıtlarda 1903) yılında Mardin'in Gercüş ilçesine bağlı Hesarê köyünde dünyaya geldi. Cegerxwîn'in asıl adı Şêxmûs Hesen'dir. 1914 yılında Suriye'nin Amûdê şehrine göç eden Cegerxwîn, dini eğitim aldığı için bir süre din görevlisi olarak çalıştı. Bu nedenle Kürtler arasında kendisine Seyda denildi.

Çocukluk yıllarında ağaların, beylerin yanında ır-gatlık, çobanlık yapan Cegerxwîn bu süreçte türlü sıkıntılar çekti. Hem Suriye hem de Türkiye'de çeşitli yerleri gezen şair, Kürtlerin çektikleri sıkın-tıları görmüş ve bu sıkıntıların nedenleri üzerine kafa yordu. Bu süre içindeki arayışları Marksizm ile tanışmasını sağladı.

1937 yılında Xoybûn adındaki Kürt örgütünde yer alan Cegerxwîn, Hawar adlı dergide Şêxmûs He-sen yerine Cegerxwîn imzasını kullanmaya baş-ladı. Kürtçede ciğeri yaralı, dertli kişi anlamına gelen Cegerxwîn, bu mahlasla halkının dertlerini ve çilelerini kaleme almaya çalıştı.

1946 yılında Suriye'de Kürtlerin yoğun yaşadığı bir yer olan Qamişlo iline geçen Cegerxwîn, Ci-vata Azadî û Yekîtiye Kurd (Özgürlük Meclisi ve Kürt Birliği) örgütünün kurucuları arasında yer aldı. 1948 yılında Suriye Komünist Partisi'ne üye olan şair siyasi görüşleri ile güçlü kalemini birleş-tirmiş, işçi sınıfını, köylüleri anlatmaya, aydın-latmaya çalışmıştır. Cegerxwîn'in şiirleri ilk kez 1976 yılında Gani Bozarslan tarafından Türkçeye çevrildi ve "Lenin Şafağı" adıyla yayımlandı. Şair, 1963 yılında Şam'da tutuklandı. Baskılar nede-niyle değişik ülkelerde yaşamak zorunda kalan Cegerxwîn, son yıllarını İsveç'te geçirdi.

22 Ekim 1984 yılında İsveç'in Stockholm kentinde yaşama veda etti. Ölümünün ardından Suriye'nin Qamişlo şehrinde defnedildi.

Hayat hikâyesi kısaca böyle Cegerxwîn'in. Sağlı-ğında yayımlanan kitapları, dağınık bir şekilde de olsa, Türkiye'de de yayımlandı. Lîs Yayınları ise şairin 10 kitabını 2 ciltte toplayarak okurun ilgi-sine sundu. Kitapları bir araya getirmek, değişik baskıları karşılaştırmak, eksikleri ve yanlışları gidermek, Lîs Yayınları editörü Lal Laleş'in de dikkat çektiği gibi uzun zaman aldı. Kitapların editörlüğünü üstlenen Şivanê Dêrikî, önsözde ki-tabın hazırlanış sürecini anlatırken, çok sayıda is-min katkısından da söz ediyor ki bu bile iki cildin nasıl bir zahmetle hazırlandığını gösterir nitelik-tedir.

Lîs Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Lal Laleş ile hem kitapların hazırlık sürecini hem de Ce-gerxwîn'in şiiri ve hayatı hakkında konuştuk.

Cegerxwîn'in ilk şiirleri nerelerde yayınlandı?

Sanırım ilk şiirleri 1932'de Hawar dergisinde ya-yınlandı. Hawar dergisi Celadet Ali Bedirxan ta-rafından, Fransızların desteğiyle Şam'da yayınla-nıyordu. Ama bundan önce bitirdiği, yayına hazır bir Divan'ı vardı Cegerxwîn'in. Bu divanı 1927'de bitirmiş ancak yayınlamamıştı. Öyle anlaşılıyor ki Cegerxwîn bu ilk divanı estetik olarak beğen-memişti. Hawar dergisinde ise yeni şiirler yazıyor ve bu şiirlerle Hawar ekolünün öncü şairleri ara-sında yer almaya başlamıştı.

Cegerxwîn, aldığı dini eğitim nedeniyle, ilk şiirlerini Arapça yazmış olabilir mi?

Cegerxwîn tamamına yakın şiirlerini Kürtçenin Kurmanci lehçesiyle yazdı. Fakat Kürtçenin di-ğer lehçelerinde yazdığı, mesela Soranice yazdığı şiirleri de vardır. Bunu da şöyle açıklayabiliriz; Cegerxwîn Kürdistan'ın tamamını dolaşmış ve birçok bölgesinin lehçesini, ağızını iyi öğrenmiş-ti. Esasında Kürtçe sözcük dağarcığına ve anlatı yapısına hakim olmuş önemli ve hatta az şahsiyet-lerden biridir.

Hawar'la birlikte nasıl bir değişim geçirdi Cegerxwîn şiirleri?

1930'lu yıllara kadar aldığı dini eğitim nedeniyle gençliğinde imamlık yapmıştır. Sonra da ideolo-jik olarak büyük bir değişim yaşıyor. Radikal bir değişime uğruyor, Marksizmi benimsiyor. Ve o dönemim o rüzgarıyla birlikte sosyalist bir dün-ya görüşünü benimsiyor. Cegerxwîn'in sosyalist dünya görüşüne yaptığı hizmetler, onu savunma biçimi, kullandığı propaganda dili, ona dair oluş-turduğu angaje şiir dünyası, kurmayı tahayyül et-tiği ideolojik alanı da çok büyük bir inançla, bir müminin çalışma disipliniyle gerçekleştirmiştir. Bu nedenle Cegerxwîn'e bir dünya yurttaşı demek mümkün. Sosyalist hareketin Kürdistan'daki en ateşli savunucusu, önemli temsilcilerinden biri olarak görüyoruz onu. Çünkü Cegerxwîn sadece bir şair değildir. Sosyalist dünya görüşünü savu-nan, Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerine kavuş-ması için büyük bir mücadele yürüten bir entelek-tüel ve aynı zamanda büyük bir aktivisttir.

Yayımlanmamış ve bu ciltlerde yayımlanmayan ilk kitabından biraz daha söz edelim. Nerede bulundu, nerede yayımlandı?

Ben kitaba ailesi üzerinden haberdar oldum. Arap





Lîs Yayınları Genel Yayın Yönetmeni Lal Laleş

alfabesiyle geçen yıl Güney Kürdistan'da yayınlandı. Yakın bir dönemde bu kitabı Lîs Yayınları olarak Latin alfabesiyle burada yayınlayacağız. Aslında Cegerxwîn şiirinin anlaşılması ve poetik olarak kattığı evreleri anlamak, Cegerxwîn şiirinin estetik ve edebi kıymetini biçmek için bu kitap çok önemlidir.

Cegerxwîn üzerine çalışan çok insan var. Belki de Kürt edebiyatında üzerine en çok yazı yazılan Ahmedê Xanî ve Cegerxwîn'dir. Çünkü Cegerxwîn bir kanondur Kürt edebiyatında. Cegerxwîn'in içine sinerek yayınladığı ilk kitabı Agir û Pirîsk. İlk yayınladığında Pirîsk û Pêtî adını vermişti. Pirîsk bir çeşit kıvılcımdır. "Kıvılcım ve Kor" diye çevirmek mümkündür. Bu kitabı 1945'te Şam'da yayınladı. Celadet Alî Bedirxan'ın önsözünü yayınladı. Bu önsöz çok önemlidir. Çünkü orada ilk defa bir Kürt yazar mevcut olan feodal düzene, otoritelere, iktidarlara bir başkaldırı ve karşı duruş sergiliyor. Bu Cegerxwîn'le aynı kuşaktan olan diğer yazar ve şairlerde de vardır. Celadet Alî Bedirxan da aslında Kürt aristokrasisinden gelen bir şahsiyettir. Kürdistan coğrafyasında mir'dir, hükmeden bir insandır. Kitabın önsözünde, "İşlediği konular, karşı çıktığı meseleler açısından başına belaya alacak bir şair" olarak takdim ediyor Cegerxwîn'i.

2 ciltte topladığınız kitapların tümü Türkiye'de daha önce yayınlanmış mıydı?

Cegerxwîn'in kitapları çok farklı coğrafyalarda yayınlanmış. Stockholm, Şam, Beyrut, İstanbul... Öykülerini uzun bir süre sonra biz Lîs Yayınları olarak Diyarbakır'da bastık. Daha önce değişik yerlerde yayımlanan kitapları derleyip toparlayarak, birbirleriyle karşılaştırarak, eksiklerini gidererek külliyatı yayına hazırladık. Maalesef daha önce basılan bazı kitaplarda eksik dizelerin yanı sıra şiirlerin birbirine karıştırıldığını gördük.

Bazı kelimelerin yanlış yazıldığını, bazı isimlerin doğru kullanılmadığını gördük. Cegerxwîn'in şiirinde ses ve müzik çok önemlidir. Cegerxwîn'in şiirlerindeki müziğe özen gösterilmeden bazı kitapların yayımlandığını gördük. Dolayısıyla Cegerxwîn'in sesine denk gelecek ve doğru olan yazım biçimini bulmaya çalıştık. Bu da çok uzun bir zaman aldı. Bu kitapların yayına hazırlanması yaklaşık olarak 4 yılımızı aldı. Bütün baskılar bu işin uzmanlarına danışılarak gözden geçirildi, değerlendirildi ve sayısız yanlış düzeltilti. Sonunda 10 kitaptan oluşan külliyatı 2 cilt halinde hazırladık.

'MODERN KÜRT ŞİİRİNİN ÖNCÜLERİNDİR'

Cegerxwîn'in Kürtçe şiir içindeki yerine dair ne söylersin?

Modern Kürt şiirinin öncülerinden birisidir. Cegerxwîn toplumcu gerçekçi bir şairdir. Dönemin sosyalist dünya görüşünden etkilenmiş, yer yer Nazım Hikmet'in şiir dünyasıyla örtüşen bir şairdir. 60'lı, 70'li yıllardaki birçok Türkçe yazan şairle paralellikler taşıyan şiirler yazmıştır. Hasan İzzettin Dinamo, A. Kadir, Hasan Hüseyin Korkmazgil, Ahmed Arif, yanı sıra Neruda, Aragon gibi dünya edebiyatının da önemli şairleriyle benzer konuları işlemiştir. Örneğin Robson'un şiirini Nazım da yazmıştır, Cegerxwîn de yazmıştır. Dize kurma biçimleri ve dünya görüşleri birbirine çok yakındır. Modern Kürtçe şiirin kurulmasında başat rol oynamıştır. Hawar dergisinde yazanların politik yönleri güçlüdür. Ama aynı zamanda dil üzerine de yazmışlardır. Şiirler ve hikayeler yayınlamışlardır. Cegerxwîn bu isimlerin en önemlilerindedir.

Cegerxwîn dışında Osman Sebrî, Qedri Can, Nuredin Zaza, Celadet Alî Bedirxan gibi önemli şairler bulunmaktadır. Cegerxwîn bilindiği gibi medrese eğitimi almıştır. Arapça ve Farsça metinler okuyarak entelektüel gelişimini gerçekleştirmiştir. Cegerxwîn sadece şiir yazmamıştır. Aslında şiirinin yanı sıra bir toplumun toplumsal kodlarını inşa etmek, toplumsal hafızasını oluşturmak ve bireyleri kendi kültürel değerleriyle buluşturmak için önemli uğraşlar vermiştir. Onun şiir kitaplarının yanı sıra Kürtçe sözlük çalışması, folklor çalışmaları vardır. Yine birkaç ciltten oluşan Kürdistan tarihini de yazmıştır. Cegerxwîn Kürt toplumunun gelişmesi için didaktik şiirler de yazmıştır ama aslında aynı zamanda ironik bir şairdir de. Ütopist bir insandır. Örneğin imam olduktan

sonra şöyle bir hayali hayata geçirmek istemiştir. İki köy inşa etmiştir. Köylerden birine İnek birine de Cehennem ismini vermiştir. Bu köylerde komünal bir hayat kurmaya çalışmıştır. Ancak bir süre sonra daha anarşist bir tutum edinmiştir.

‘YENİLİKÇİ BİR ŞAİRDİ’

Cegerxwîn’in şiirini düşünürken, üç konuda yoğunlaştığını görüyorum. Birincisi, Kürt yurtseverliği; ikincisi, sosyalist dünya görüşünün kendisine yazdırdığı şiirler ve aşk şiirleri. Ama bu üç içerikte ortak özellik Kürtlere ait değerler kendini yoğun olarak hissettirir. Ne dersin?

Bir kere Cegerxwîn yenilikçi bir şairdir ve Kürtçe şiirin Arapçadan, Farsçadan, medrese dilinden kopmasını ve bu kopuşun gerçekleşmesi için çaba harcayan şahsiyetlerden biridir. O zamana kadar ağırlıklı olarak Arapça ve Farsça terkipler, sözcüklerle şiir yazılmaktaydı. Cegerxwîn aslında Kürtçenin söz dağarcığıyla, sade, zengin, müziği güçlü bir şiir dili, bir dize düzeni ve bir anlatı metodunun olabileceğini bize anlatıyor. Zaman zaman Kürtçenin destansı dünyasından, Doğu'nun mitolojinden, tarihinden, doğasından ve kültürel birikiminden yararlanarak aşk ve tarihe ait şiirler de yazmıştır. Bütün bunların yanı sıra Cegerxwîn şiirinin olmazsa olmaz parçasını oluşturan sosyalist dünya görüşünü, gerçekçi damarını yansıtan şiirler yazdığını görüyoruz.

Kuşkusuz Cegerxwîn Kürtlerin temel hak ve özgürlüklerine kavuşması için de zaman zaman propagandist ve aslında bir tür aydınlanmacı tarafı da olan şiirler de yazmıştır. Zaten divanlarında da “aşk şiirleri”, “felsefe şiirleri” diye bölümlenmeler yapar. Biçim ve form olarak da yenilikçi bir şairdir. Dönemin fütürist şairlerinden tutun, dünya şiirinin yazı biçiminden etkilenmiştir. Ama tabii ki klasik dediğimiz doğu şiirinin kalıplarını da kullanmıştır. Aynı zamanda şiirini görsel olarak da inşa etmiştir. Kağıt üzerinde baktığımızda bazı şiirleri çok farklı biçimlerde yazdığını görüyoruz.

Cegerxwîn’in döneminde şiir üzerine tartışmalar yapıyor muydu?

Cegerxwîn’in yaşadığı dönemde zaman zaman klasik Kürt edebiyatına dair bazı şerhler yazılıyordu. Şiirle ilgili yazıların büyük bölümü de kitap tanıtım yazılarıydı. Ama kendi dönemi içinde ne Cegerxwîn’in şiiri ne de başka şairlerin şiirleri çok değerlendirilmedi. O dönemin dergilerine bak-

tığımızda metodolojik, poetik yazılara çok rastlamıyoruz. Aynı dönemde yaşamış olan şairlerin birbirlerine methiyeler düzduğu şiirlere, şiirsel metinlere rastlıyoruz. Ermenistan’da yaşayan ve Ermenistan’daki üniversitelerde eğitim almış akademisyenlerin Cegerxwîn’in şiirine dair yazdığı makaleler ve kitaplar vardır. Cegerxwîn’in Stockholm’e geçmesinden sonra oradaki birtakım Kürt aydınlarının Cegerxwîn’in şiiri üzerine yazılar kaleme aldığını görüyoruz. Kitaplarının bir kısmını da Stockholm’de bastırıyor. 1980 yılında yayınladığı Ronak kitabından sonrakiler Stockholm’de basıldı. Cegerxwîn’in toplam 53 kitabı var. Şiirlerinin yanı sıra sözlük, tarih, öykü hatta anayasa bile yazmıştır.

Türkçeye çevrilmiş kitapları hakkında bili verebilir misin? Ben yıllar önce Lenin Şafağı adıyla bir kitabının yayımlandığını hatırlıyorum...

Bazı şiirleri Türkçeye çevrildi ve “Lenin Şafağı” adıyla Türkiye’de yayımlandı. A. Balı’nın Avrupa’da çevirdiği bir seçki kitabı var. Derli toplu Türkçeye çevrilmiş bir Cegerxwîn kitabından söz edemeyiz. İleriki bir zamanda Türkiye’deki önemli bir yayıneviyle Cegerxwîn’in şiirini yansıtan bir profil seçki kitap yapmayı düşünüyoruz. Böyle bir kitabı Türkçe yayın yapan bir yayınevinin yayınlamasını arzu ederiz.





Bir dünya şairi Cegerxwîn

Cegerxwîn, daha ilk günden yaşadığı coğrafyadaki bütün otoritelere; devlet, şeyh, ağa, bey ve diğerlerine şiddetle karşı çıktı, sözünü sakınmadı, direndi, başkaldırdı. Dili, kültürü, varlığı dahi kabul edilmeyen ve her türlü baskıya maruz kalan bir halkın onurlu şairi olmanın yolunun direniş ve politik şiirlerini yazmak olduğunu bilen Cegerxwîn, “kimiz biz,” diye başlayan destanla her Kürde kulak kabarttı ve hızla bu soru etrafında birleşmeye çağırdı.

Berken Bereh

“Açların yüreğinde acı
Evsizlerin bedeninde üşürüm.”

Yukarıdaki satırların yazarı olan Cegerxwîn'i 1973 yılında öğrenci iken çoğu kez bedava bir çay içelim diye yanına oturduğumuz bir mela'dan (imam) dinlemiş ve şaşkınlıkla karışık imrenmişim de. O günden bugüne ne zaman söz Cegerxwîn'e gelse ya da şiirlerine baksam aynı şaşkınlık, imrenme ile beraber minnettarlık duygusu da gelir göğsümün ortasına oturur. Öyle ya ne demek Cegerxwîn (Kanlı Yürek), bu güçlü metafor, bu kadar da mı yakışır, ömrünü şiire, barışa, halkına adayan bu bilge insana.

Bütün şiirlerinin Lîs Yayınları tarafından yeniden iki cilt olarak basılması (Ji Min Dil Bir Bi Carek, Ronahî li Pey Tarî ye), yıllar önce yaşadığım duyguları tekrar yaşattı, bir farkla; bu kez O, bize değil biz ona olan sorumluluğumuzu bir nebze olsun yerine getirmeye çabalıyoruz. Elbette bu yazının bir amacı da o.

Cegerxwîn açlık, yoksulluk, ağa, şeyh ve yerel feodalitenin hüküm sürdüğü bir dönemde dünyaya gelir (1903). Cegerxwîn, kısa bir süre sonra babası ve annesini kaybeder. Kendi gibi yoksul olan eniştesinin yanında yaşamaya başlar. Küçük yaşta çobanlık, ırgatlık ve marabalık yaparak emeğin değerini anlar, ezilmenin, horlanmanın, sömürülmenin, baskı ve zulmün canlı tanığı olur. Okula gidemez, zaman zaman medreseye dini eğitime gider, bu arada kendi kendine okumayı, yazmayı öğrenir. 1.Dünya Savaşı'nın, Ermeni tehcirinin, bölgede yaşanan başkaldırı ve isyanların

tanığı, sanığı olur. Şeyh Sait İsyanı'ndan sonra Şam'a geçer, Celadet Ali Bedirxan ve diğer Kürt aydınlarıyla tanışır, (Xoybûn) buluşur. Kısa bir imamlık süresi sonrası fiili olarak Kürt siyasal hareketine katılır ve Kürtçe şiirler yazmaya başlar. Şiirlerinde, ezilen ve yoksul halkının dertlerini, sevdalarını, özlem, doğa sevgisi ve ezenlere isyan vardır. Adını da çok acı çekmiş anlamına gelen Cegerxwîn (Kanlı Yürek) koyar. Tercihini de ana dili Kürtçeden yana koyar ve Kürtçe yazmaya başlar (1924).

“Yüzbinlerce yıllık dilimizdir o,
O da bizim gibi düşmanın pençesindedir
Oysa ne bilge yığittir cenk meydanında”

Yukarıdaki satırlarla Kürtçe yazmanın önemine vurgu yapacaktır.

Cegerxwîn, daha ilk günden yaşadığı coğrafyadaki bütün otoritelere; devlet, şeyh, ağa, bey ve diğerlerine şiddetle karşı çıktı, sözünü sakınmadı, direndi, başkaldırdı. “Şeyhlerini elini öpmeyin” demek o dönem de kimsenin harcı değildi. Hatta Celadet Ali Bedirxan, ilk divanına yazdığı önsözde bu yüzden “belasını arayan” diyecekti Cegerxwîn için.

Dili, kültürü, varlığı dahi kabul edilmeyen ve her türlü baskıya maruz kalan bir halkın onurlu şairi



olmanın yolunun direniş ve politik şiirlerini yazmak olduğunu bilen Cegerxwîn, “kim iz biz,” diye başlayan destanla her Kürde kulak kabartacak ve hızla bu soru etrafında birleşmeye çağıracaktır. Ama ezilen bir halkın acılı ozanı olmasına karşın kaba ve kör bir milliyetçilik tuzağına düşmez.

“Ne fark eder be kan emici
Ha sen yedin, ha düşman.”

Yukarıdaki satırlarla isyan bayrağını her türlü ezene karşı kaldırmıştır.

SOSYALİST DÜŞÜNCE İLE TANIŞTI

Zira iki kutuplu dünyanın her şeye nüfuz ettiği bir dönemde sosyalist düşünceyle tanışmış, yazdığı şiirlere bu fikri bolca boca etmiş, kendine has bir milliyetçilik sentezine varmıştır. Dolayısıyla Marksizmin ana hatları yanında Kürt olmanın tüm renkleri yerini alacak ve yeri geldiğinde “her şeyden önce Kürdüm” diyecektir. Kürd’ün makus talihinin gerçekleşmesi için de, “Alkış ve sevinç sesleriyle hep beraber / Haykırın, deyin; Yaşasın, yaşasın birlik” der.

Kısaca, Cegerxwîn şiirlerini yoksullar için yazar, savaşa karşı barışı önerir. Özgürlük dediğinde ise sömürünün olmadığı, sınırların kalktığı bir dünyaya düşler.

“Nerelidir, nerededir, nereye gidiyor olmasa
Cihan baştanbaşa hepimizin yurdu olsa.”

Cemal Süreya’nın “folklor şiire düşman” tezine karşın O, Kürt tarihi ve kültürüyle yoğrulmuş şiirler yazarak, mağdur ve mağrur halkını bilinçlendirmeye çalıştı. Bu nedenle sade, arı, herkesin anlayabileceği günlük konuşma dili kullandı. Klasik ve modern şiir kalıplarını yer yer birlikte sonraları kendine has ve adına “Cegerxwîn’in Atı” denilecek formlarla şiirler yazdı. Kürtçe şiiri klasik, halktan uzak ve sanat sanat içindir anlayışından kopartarak halk ve hak için diyerek halkın beğenisine sundu. Bu yönüyle Kürtçenin Kurmancî lehçesinin ilk modern şiir içerik, form ve anlayışının öncüsü oldu.

Cegerxwîn’in, şiirinin en önemli imgelerinden biri kuşkusuz “gül”, “ateş” ve “su”dur. Doğu şiirinin güzellik sembolü olan gül, O’nun şiirinde bu özelliğinin yanında özgürlüğün sembolüdür. Bu üç

imgenin de Kürtlerin, tarih ve kültürleri ile beraber yaşadıkları coğrafyaya özgü imgelerdir. “Doğunun Gülüyüm” Ama “gül” imgesi en anlamlı ve lirik biçimde “gül Satıcısı” şiirinde ifade ve anlam bulur;

GÜL SATICISI

Bir gül satıcısı gördüm uyandığım da
Çok sevindim, gülü kalbe deyişeceğine
Gülü kalbe deyişeceğine

Bir kalbimiz vardı, hastalık ve yara dolu
İnanamadım önce, gülü kalbe deyişeceğine
Gülü kalbe deyişeceğine

Pazarlık ettik, “Takas etmem” dedi;
“Güle canını da verir üstüne
Canını da verir üstüne”

Sordum: “Can ve kalbini kim deyişir bu güle!”
“Pazarlık” bu dedi “Yaralı ya kalbin
Yaralı ya kalbin”

Canımı da kalbimi de verdim, kalp feryad etti;
“Hey Cigerxwin, bir güle deyişti kalbini
Bir güle deyişti kalbini.

Cegerxwîn sadece ezilen bir halkın ozanı değil, aynı zaman da Nerud, Aragon, Nazım Hikmet gibi halkların sesi, umudu ve dilidir de.





Cegerxwîn'in Şiirinin anahtarı

Cegerxwîn'in şiiri metin dışı ve şiir dışı olanla ilişkilenebilir bir şiirdir. Daha başından itibaren öngörülebilir bir dildir. Doğrudan Kürtlerin hafızasına müdahale etmeye veya istenileni hafızaya eklemeye yeniden yapılandırmaya odaklandığı görülebiliyor.

İrfan Amîda

Elbette genelde sanat, edebiyat, özelde de şiir bir disiplin olarak yasaları yoksa da, yasal katılığa dayanmıyorsa da kendi kuralları ve kendi ahengi içinde oluşan bir dengeye dayanır. Gerek dil, gerek yapı ve form bakımından onu biricikleştiren özelliklere sahiptir. Ya da öznelleştirilebilir kurallara. Öznelleştirilebilirliği belki de doğrudan öznel bir üretim oluşuna dayanır ama bu durum nesnelliği tümüyle ortadan kaldırmaz. Bu yüzden şiir nesnel kurallara bağlı olarak değerlendirilebilir. Edebiyat disiplininin yasaları ile çözümlenebilir.

Ancak bu durum şiiri evrensel yasaları olan bir disiplin ve tümüyle bu yasalarla sınırlanan bir anlatı olmakla sınırlandıramaz. Çünkü şiir bu nesnel kuralların, kendinde ürettiği ölçülerin dışında bir dil ve duygu üretimidir de. Bu açıdan dilin kendi biricikliği ve içinden çıktığı toplumun öznelliğinden de bağımsız değildir. Şiirin fantezisi toplumsal bir imgedir diyen Caudwell; şiir, özel-

likle insani etkinliklerinden fıskırdığı toplumdan ayrı düşünülemez derken tam da bu bağlamda sınırlarının metin/şiir ve şair ile sınırlı olmadığı toplumun kendisi ile de ölçülmesi gerektiğini belirtir. Şiirin temel özelliklerini toplumsal olana ve dile de yaslar. "Şiirin temel özellikleri, zorunlu olarak, dilin yapısından ve şiirin topluma, insana ve gerçekliğe ilişkin etkin işlevinden gelmektedir" der. Hemen hemen aynı şeyi T. Eagleton da söyler: "Eğer bir metnin hiç de çarpıcı sözel etkileri ve ahlaki içgörülere yoksa, o zaman onu şiir olarak adlandıracağımız şüphelidir."

TOPLUMSAL HAFIZA VE ŞİİR

Bu açıdan şiire yaklaştığımızda şiir doğrudan toplumsal olanla onun dili ile ve toplumun hafızası ile ilişkili olur. Belki de Cegerxwîn ve onun şiirini açıklayan anahtar kelime de bu olur. Cegerxwîn şiiri doğrudan toplumsal hafızaya müdahale eder



ve bir hafıza oluşturmaya çabalar. Bunu belki de iddia eder. Belki de sırf bu yüzden Cegerxwîn şiiri nesnel ölçüler ile çokça çözümlenebilecek bir şiir değildir. Ya da böyle çözülmeye kalkışılmamalıdır.

Biraz da metin dışı ve şiir dışı olanla ilişkilenebilir bir şiirdir. Daha başından itibaren öngörülebilir bir dildir. Doğrudan Kürtlerin hafızasına müdahale etmeye veya istenileni hafızaya eklemlemeye yeniden yapılandırmaya odaklandığı görülebiliyor. Karşılıklı çerçevesinde hem fikirlerini oluşturan bir dil hem de dili oluşturan fikirleri onun şiirini yapan özellikler olarak karşımıza çıkıyor. Bu durum da çoğunlukla şiirin içerik/anlatılan üzerinden okunmasını zorunlu kılıyor.

Belki de Cegerxwîn şiirinin neden bu denli içeriğe yaslandığı sorusuna verilecek cevap onun şiirinin ne olduğuna da verilecek cevabı karşılar. Bunun cevabı da elbette ki Kürtlerin yani şiirinin ve dilinin içinden çıktığı toplumun siyasal, sosyal ve kültürel yapısında vardır. Şiir dışı ya da daha doğrusu ile dikkatimizi şiir dışına, şiirin dışında başka tarafa çeken durumlar şiirinin oluşumunu doğrudan etkileyen ve içeriğini belirleyen etkenler ve sonuç olarak şiirini oluşturan dili belirleyen o dilin şiddetini belirleyen etkenler olarak görmek mümkündür.

CEGERXWÎN'İN ŞİİRİNİN ÇIKTIĞI TOPLUM

Bu açıdan bakıldığında Cegerxwîn şiiri içinden çıktığı toplumun özellikleri açısından da anti kolonyalist bir şiirdir. Ve doğrudan amaçlılığa bağlıdır. Angajedir. Propagandisttir. Hedefe yönelen bir sestir. Hem kolonyalist olana hem de bir hafızaya müdahale olarak Kürde yönelmiştir. Bu durum da Cegerxwîn şiirini bir ses tonu olarak görmemize zemin hazırlar. Şiddeti ölçülebilir bir ses tonu ve dili çıkarır karşımıza. Ancak elbette bu ses tonu bir yanılgıya düşürmemelidir bizi. Çünkü Cegerxwîn'deki bilgelik, hatta zaman zaman şiir içinden ve şiir dışında ironikleşen bilgelik, salt bir ses tonu değildir, sesin şiddeti ile ya da şiddetin sesi ile açıklanamaz. Ya da salt içerikteki siyasal duruş ve tavır ile. Doğrudan sosyal, siyasal, tarihsel ve kültürel görüşleri ile açıklanabilir. Ve belki



de buradan ortaya çıkan estetik ve form ile.

İçeriğin siyaseti olduğu kadar formun da siyaseti vardır. Form dikkatimizi tarihten başka tarafa çevirmek anlamına gelmez. Form gerçekte tarihe erişimin bir biçimidir, der Eagleton. Belki de Cegerxwîn şiirinde oluşan formun en etkileyici yanı budur. Doğrudan tarihin parametreleri ile değil ama şiirin ve anlatının parametreleri ile aslında diyalektik bir bilinçle tarihe erişimin de yolunu açar şiiri. Ve bunu Kürtlerin hafızasına müdahale eder bir reflekse çevirir. Cegerxwîn'i şiirin dışında şairliğin dışında Cegerxwîn yapan bilge yapan durum da bu tutumdur çoğunlukla.

Belki de tam da burada, içerik ve formdaki siyaset ile tarihsel olana erişim refleksi zaman zaman şiirinde ahenksizliğe yol açar. Aslında bir ses tonu ve dolayısıyla bir ses olayı olarak ahenge de yaslanacak olan şiirde zaman zaman ahenksizlik yaşanması kendini anlatıya, dolayısıyla nesre çokça yaşlamasında, onun fikirlerinin oluşturucusu olan dili tam da bu anlatıya yaşlama refleksinde





aramak gerek. Anlatı doğal olarak şiirin nesre dökülebilme ihtiyacını ortaya çıkarır. Aslında şiiri şiir yapanın nesre dökülemezliği midir yoksa dökülebilirliği midir, belki de çokça tartışılabilir. Mesela Dante de şairin şiirini nesre dökülebilmesi gereğine vurgu yapar. Bu doğrudan ifade edebilme kaygısıdır anlatma kaygısı. Bu refleks ve kaygı aslında Xanî'nin kaygısına dek götürülebilir. Tek farkla: Xanî'deki şaşmaz ahenk ve disiplin yerini zaman zaman Cegerxwîn'de ahenkte sapmaya ve fikirleri oluşturan dilde bilgelikten şiddete ve coşkuya bırakabiliyor.

CEGERXWÎN BULDUĞU HER ÇIRAYI YAKAR!

Ancak tam da burada bir soru sormak gerektiğini düşünüyorum. Xanî'deki bilgelik ve mistisizmin Cegerxwîn'de devrimci başkaldırıya dönüşmesi doğrudan zaman üzerinden mi açıklanmalıdır acaba? Yoksa aslında tam olarak şairin ve şiir-

rin yüzünün baktığı yer ile mi ilgilidir? Belki de içeriği ve dili belirleyen temel faktör budur. Cegerxwîn'in ve onun şiirinin yüzü doğrudan halka ve onun hafızasına ve buradan oluşacak iradesine dönüktür. Cegerxwîn'i n poetikası da burada, bu duruş ve tavrındadır. Onu birçok şiirden ayıran özellik de budur.

Shelley; Şair muhtemelen karanlıkta şarkı söyleyen bir bülbüldür yalnızca, demiş ve sanki Cegerxwîn gibi olmayan şairlerin çoğu, Cegerxwîn şiiri gibi şiirlerin okurları dışında kalan şiir okurlarının çoğu bu tanımlamayı çok çekici bulur. Gözlerini karanlığın içinde kapatıp, bülbülün sesiyle ruhani bir bilgelige ve dinginliğe erişmeye yatırır ruhunu. Ancak Cegerxwîn bulduğu her çirayı yakar. Bağıra çağıra gösterir. Gördürür. Gösterdikçe ve gördürdükçe şiir gerçeğe dönüşür ve ancak gerçeğin üzerinden hissel olana dönüşür.

Şiir, dilin kaderi olması bakımından biriciklidir, diyor G. Agamben ancak Cegerxwîn'in dilinin çoğu zaman gündelik dil ile karşılıklı ve karmaşık bir ilişkisi vardır. Bu aynı zamanda okuyucunun diline evrilmesine yol açar. Bir süre sonra okur Cegerxwîn olur. Okurun ses tonu ile Cegerxwîn'in ses tonu aynılaşır. Şiir Cegerxwîn'in olmaktan çıkar, okurun şiiri olur.

Aslında tam da bütün bunlardan kaynaklı Cegerxwîn bir şair olmanın dışında, şiir yapan olmanın dışında ve hatta şiiri dışında kendi başına Kürtlerin hafızası ile ilgilidir. Onun varlığı, özellikle zamanın koşulları, yazdığı zamanın koşulları açısından değerlendirildiğinde varoluşsal bir özellik kazanır. Onun var olması Kürdün de var olması anlamına gelir. Cegerxwîn'in ve onun şiirinin yaşadığını bilmek Kürdün yaşama devam edeceğini işaret eder. Bu açıdan Cegerxwîn şiiri doğrudan Kürtlerin hafızası ile ilgilidir. Onun sürekli var olması, raflarda, sokakta, evlerde hatta orada burada oluşu Kürtlerin de yaşadığı ve yaşama devam edeceğine kanıt olarak gösterilebilir.

Cegerxwîn şiiri var oldukça Kürtçenin, Kürt dilinin hep bir geleceği vardır. Bu açıdan Lîs Yayınları arasında yayımlanan iki ciltlik Cegerxwîn külliyyatı aslında tarihe erişimin de bir yolunu sunar biz okurlara.





Ağrı Dağı

Christopher Golden, İthaki



Tepeden Tırnağa İsyân Nazım Hikmet

Enver Aysever, Doğan Kitap

ROMAN
GALLAGHER LAWSON
KÂĞIT ADAM

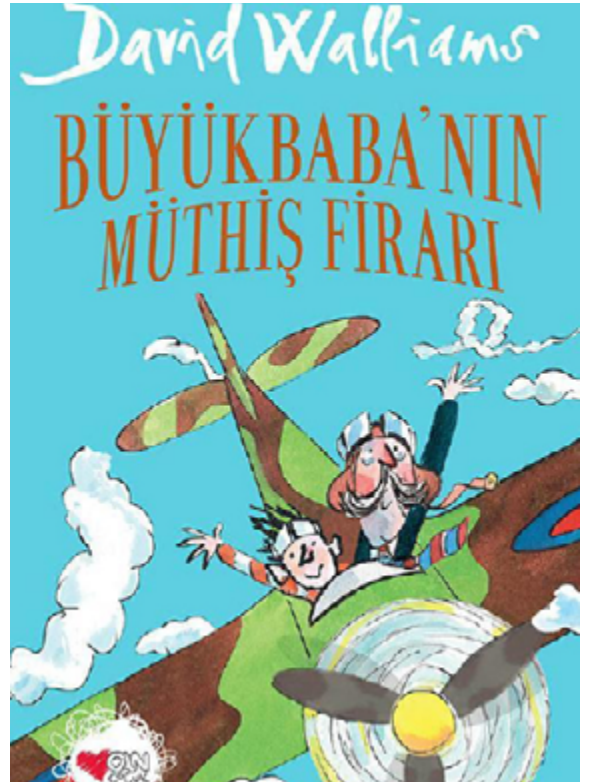


TÜRKÇESİ CANSU ŞİK



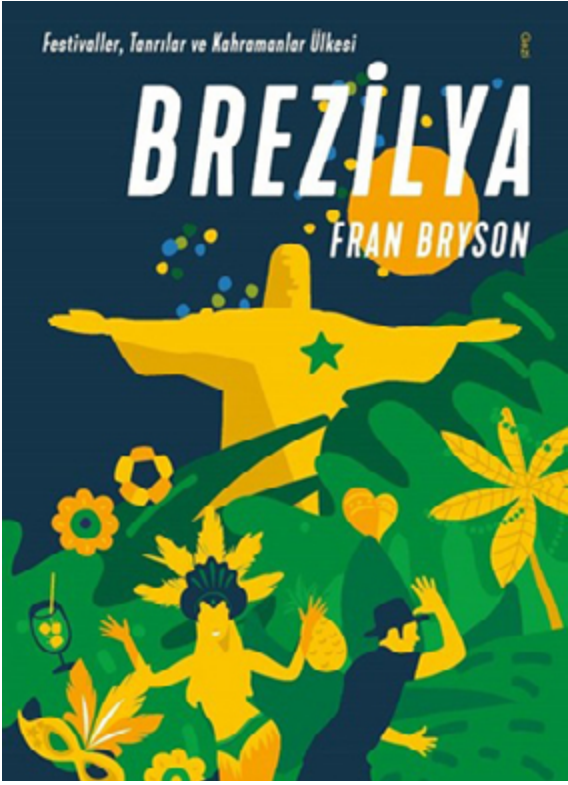
Kağıt Adam

Gallagher Lawson, Alakarga



Büyükbaba'nın Müthiş Firarı

David Walliams, Can Çocuk



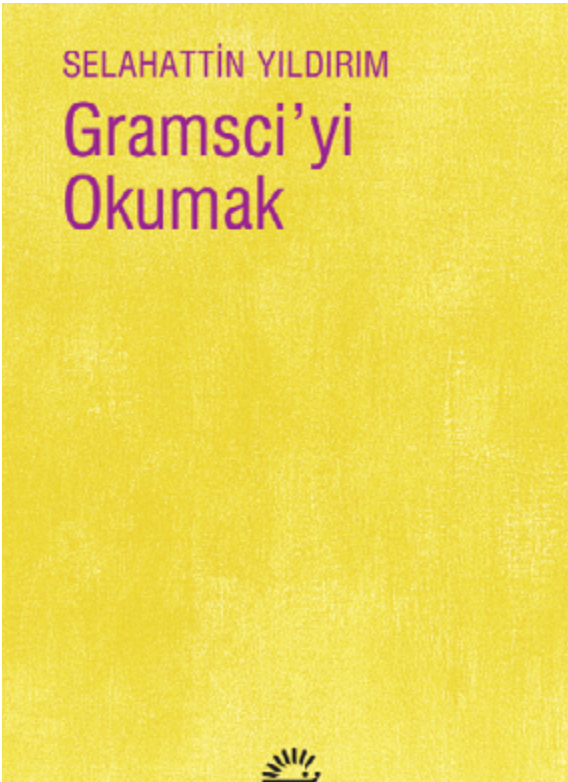
Brezilya-Festivaller Tanrılar ve Kahramanlar Ülkesi

Fran Bryson, Siyah Kitap



Kırmızı Defter

Antoine Laurain, Monokl



Gramsci'yi Okumak

Selahattin Yıldırım, İletişim



Bir Alman'ın Hikayesi

Sebastian Haffner, İletişim



Menekşe Toprak: Arılar ‘bizden öğrenecek şeyleriniz var’ diyor

Menekşe Toprak, İletişim Yayınları’ndan çıkan son romanı ‘Arı Fısıltıları’nda yüzünü doğaya dönerek toplumsal acılarımıza değiniyor. Devlet, iktidar, din, kimlik ve vicdan gibi olguları sorgulayarak yoluna devam eden Toprak, arı metaforuyla kuvvetli bir bağ kuruyor.

Nida Dinçtürk nidadincturk@gmail.com

Menekşe Toprak’ın son romanı “Arı Fısıltıları”, İletişim Yayınları’ndan çıktı. Eserlerinde insana dokunan öykülerin peşinden gitmesiyle tanınan Toprak, “Arı Fısıltıları”nda da aynı yolculuğu sürdürüyor. Fakat bu kez bu yolda ona, doğanın en mucizevi canlılarından olan arılar eşlik ediyor. Menekşe Toprak, “Arı Fısıltıları”nda, tıpkı çiçeklerden polen toplayıp bir petek dokuyan arılar gibi, acılarımız, insani aksaklıklarımız ve hikâyelerimiz üzerinde dolaşiyor, her birinden bir parça alıyor ve topladıklarını ihtişamlı bir petek gibi dokuyor.

Eser, hepimizden parça taşıyan bir peteğe dönüşüyor.

Toprak, farklı kentlerden, hatta ülkelerden, aynı olgunun, ölümün peşinden bir köyde buluşmuş, yolu buradan geçmiş, buralı birine değmiş insanların hikâyesini anlatıyor. Olcay, Erkan, Azime, Yeşim, Suna, Derviş, Zahide, Deniz... Bu insanlar, çok farklı, hiç tanımadığımız kişiler değil. Bir kör kurşuna kurban giden, dünyanın yükünü çekemeyen, ardında gözü yaşlı bir anne bırakmış, evladını toprağa vermiş bir anne ya da kardeşini





yitirmiş bir abla... Gözümüzün önünde Veysel'in yeşil gözleri, Dilek'in tebessümü, Şahap Baba'nın oğlunun fotoğrafına dokunuşu, Berkin'in uçurtması, Ezgi'nin gülümserken kısılan gözleri...

Menekşe Toprak bu hikâyede, yakın zamanda tattığımız tüm büyük acıları, açıkça ya da üstü kapalı anıyor. Adeta bir ağıt yakıyor, unutulmaması için zihnimize bir çentik atıyor. Bu buluşma, devlet, iktidar, din, kültür, kimlik gibi birbirimizden ayırmak için kullandığımız ya da karşısında beraber yaşam mücadelesi verdiğimiz tanımları bir kez daha tartışmaya açıyor. Toprak, satır aralarında insanlar arasına çizilmiş tüm çizgilere ve yaratılmış ayrılıklara göz atıyor. "Arı Fısıltıları", ölüm, kalım, inanç, sabır ve vicdan gibi insani eşiklerimizi dolaşılıyor. Tüm bunlarla beraber, doğanın ayak izlerini de takip ediyor. Yani, hastalığı tarif ederken, reçetesini de fısıldayan cinsten.

Menekşe Toprak ile "Arı Fısıltıları"nı toplumsal kimliklerimizi, vicdanımızı, devletle ilişkimizi ve yaklaşan seçimleri konuştuk.

Arılar, her gün gözümüzün önünde olmalarına rağmen hayret verici yaşamlarının detaylarını fark edemediğimiz canlılar. Arılar insanlara neler fısıldıyor?

Çok şey fısıldıyorlar: Her şeyden önce zamansız ve haksız ölümleri fısıldıyor arılar. Siz insanlar birbirinizi öldürdüğünüz ve yerlerinizden ettiğiniz yetmezmiş gibi bizleri de yerlerimizden ediyor, zehirlerinizle, plastik hayatlarınızla katlediyorsunuz. Arılar, bozulan dengeyi ve bazı insanların iyi niyetli çabasına rağmen bu dengenin düzene girmesinin imkânsızlığını da anlatıyor fısıltılarında. Çünkü meyve ve sebzelerin yüzde seksenini tozlaştıran arılar çarpık kentleşme, sanayi, tarımda

haşere ilaçların kullanımı gibi daha nice nedenlerle hastalanıyor, bazen de yine göç ettirildikleri yerlere uyum sağlayamadıkları için ölüyorlar. Yıllardır bilim adamlarının bağırarak anlattıkları bunlar. Arılar bir de, doğadan çok koptunuz, bizden öğrenmeniz gereken şeyler var, diye fısıldıyorlar. Arıyla çiçeğin karşılıklı alışverişine baktığımızda, adaleti keşfedebilirmişiz gibi geliyor bana. Arı çiçekten bal üretmek için poleni alır, ama bunu yaparken de aynı anda tozlaşma yoluyla o çiçeğin meyveye durmasını sağlar. Bundan daha adil bir alışveriş olabilir mi?

'O KİTLE UMUT VERMİŞTİ BANA...'

Kitaplı dinlere olan tutkumuza rağmen -farkında olarak ya da olmayarak- Şamanizm geleneklerini sürdürüyoruz. Bunun izlerine "Arı Fısıltıları"nda da rastlıyoruz. Bu, doğayla doğal bağımızı koparamadığımız anlamına mı geliyor?

Aslında Arı Fısıltıları'nda geleneğin çok güçlü hissedilmesinin nedeni hikâyenin konusu olan ölüm biçimleri. Ölüm karşısındaki çaresizliğimiz gelenekleri, toplu ayinleri de gerekli kılıyor, toprağa yakınlaşmayı beraberinde getiriyor. Benim en azından son yıllarda cemevinlerine gitmem, bir camiden ya da kiliseden içeriye girmem cenaze merasimleriyle oldu. Üstelik sadece kendi tanıdıklarımın, yakınlarımlarımın cenazeleri değildi bunlar. Son birkaç yıldır hep beraber tanık olduğumuz genç ölümler, patlamalar, kurulan taziye evleri... Berkin Elvan'ın cenaze törenini hatırlayalım. O törende İstanbul adeta bir helallik meydanı gibiydi ve şimdi geriye dönüp baktığımda o kitle umut vermişti bana.

Dört yıl önce yayınlanan Ağıtın Sonu romanımdan sonra niyetim soyu tükenen bir kraliçe arının hikâyesini yazmaktı ama sonra kendimi bir Anadolu köyüne doğru yol alan Derviş adlı bir adamı ve onun tanık olduğu cenazeleri yazarken buldum.

Soruya dönecek olursak yeniden: Arı Fısıltıları'nda Şamanizm'in izlerini taşıyan ritüelleri bunlara kısmen yabancılaşmış olan şehirli insanın üzerinden anlatıyorum aslında. Çünkü bence yavaş yavaş unutuyoruz bunları. Öte yandan bunlar doğayla, toprakla iç içe yaşamış olan insanın geleneği. Doğaya yakın bir hayat kurmaya karar ver-



miş olan Derviş'e sorular da soruyorum aslında: Doğadan kopmuş olan insan ona modern araç-gereçlerle geri dönerken saygıyla, minnetle yaklaşabilecek mi?

İnsanın doğmadığı hatta büyümediği bir yere aşık olması, vatan ve memleket kavramlarıyla fazla özdeşleşmiş bizler için alışılmadık bir duygu. Olcay'ın kendini aslında hiçbir bağı olmayan o köye ait hissetmesi neyin sonucu?

Aslında Olcay'ın seçtiği yer köyün kendisi değil, köye hükmeden heybetli dağlar silsilesi. Olcay'ın bu seçimini ben "beyhudelik" sözüyle de açıklayabilirim. Olcay, insanın temelinde var olduğuna inandığım boşluğu yaşamda doldurmayı bilememiş olan insanlardan. Böylesi bir boşluğa dayanmayan, doğanın gücünü keşfeden insanın bütünü bir parçası olma, onda erime arzusunu anlatır Olcay. Zaten yüzü dağlara dönük olmadığı sürece kimseye rahat vermez, Derviş'in huzurunu kaçıır ve böylece romanın sonunda dilediğine kavuşur Olcay.

'İNSANI, İNSANIN VİCDANINA TESLİM EDEMEYİZ'

İnsanların din ve ulus gibi kimliklere acı verici düzeyde bağlanmaları sadece sosyal bir varoluş sancısı mı? Bir insan sosyal tüm kimlikleri reddedip sadece insan, arkadaş, çocuk ya da ebeveyn olarak neden yaşayamaz? Sizin tahayyül ettiğiniz köyde, biraz bu eşiğe gelinmiş gibi hissediyorum, yanılıyor muyum?

Ben birbirlerine ruhen ve kültürel olarak yakın olan insanların kurabileceği düzenin üyelerine iyi gelebileceğine inanıyorum. Çünkü böyle bir bağ bir seçimdir. Belki lise yıllarımdan itibaren gerçek anlamda anne babayla yaşamadığım için inanıyorum buna. Ama burada anlattığım topluluğun, özellikle Derviş'in etrafında toplananların bir arada olma nedenleri olağanüstü bir durumdan



kaynaklanıyor. Ölüm ve ölen kişinin arkasında acı çeken insanların Derviş gibi bir adama emanet edilmesi söz konusu burada. Yıllar sonra doğduğu köye, şehirden ve bankacılık işinden kaçmak için geri dönen, badem yetiştirmek için arıcılığı aklına sokmuş olan Derviş aslında için için bir dağın karşısında oturup dinlenmek isteyen biri. Ama göz ardı ettiği bir şey var: Şehirden kaçan sadece kendisi değil.

Bunca senelik siyaset tarihinde, devlet ve iktidar kavramı neden hep kötülükle özdeş? Devletli olan ya da iktidarı ele geçiren, neden diğer insanların yokluk içinde yaşamasına, can vermelerine göz yumar?

Belki de gücün kendisinde, her ne pahasına olursa olsun iktidarı koruyabilmenin koşulunda vardır bu kötülük. Demokraside ısrar etmemizin nedeni bu kötülüğün önüne geçme isteğinden başka bir şey değil. Devletsiz toplumlar bilindiği gibi insanlığın barbarlık dönemi olarak kabul ediliyor. Ama devletin kontrolsüz bir iktidara teslim edilmesi halinde başka bir keyfilik başlar: Polis devleti, tek adam rejimi, diktatörlük, adını ne koyarsanız koyun, vatandaşını koruması gereken devlet ona kötülük yapan bir aygıt dönüşür. Hâlbuki liselerde bile demokrasi ile ilgili öğretilen temel bir şey var: Devlet güçler ayrılığı ilkesiyle iktidarının işlevini farklı organlar yardımıyla yürütür ve temel hak ve özgürlüklerin kamu gücü tarafından ihlali halinde, vatandaş hakkını bağımsız yargı üzerinden arar. Bu yüzden, bu ülkenin vatandaşı olarak, kendimiz ve çocuklarımızın çıkarı için demokraside, bağımsız yargı konusunda ısrar etmeliyiz. Kötülük her zaman olabilir, var. Öyleyse



insanı insanın vicdanına teslim edemeyiz, dene-
timli akla ve akıllara ihtiyacımız var.

Yakın zamanlardaki deneyimlerimiz bize gösterdi ki Türkiye, yaşanan katliamlara ve ölen onca çocuğa rağmen tepkisiz kalabiliyor. Bunun üzerine devlet ve devletseverler bir de insanların acıları üzerinde tepiniyor. Bu acımasızlık, kültürle ya da gelenekle açılanabilecek bir durum mu yoksa insan her yerde acımasız mı?

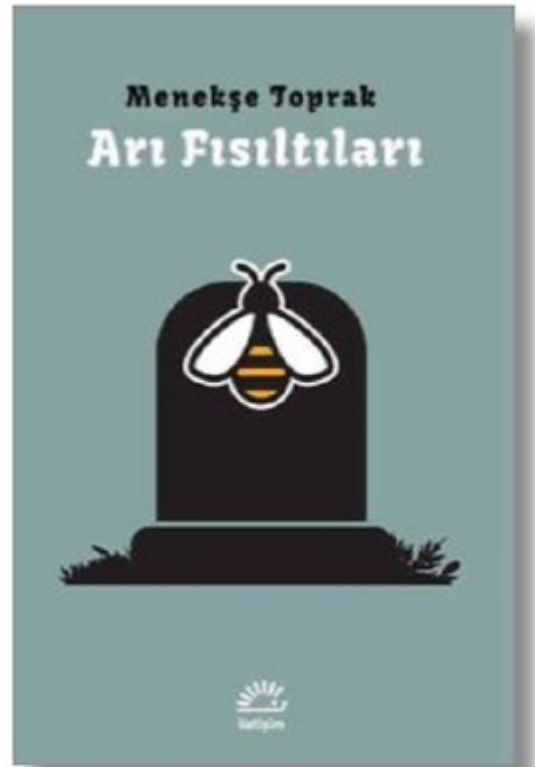
Her toplumun devletsever ya da devleti kan ba-
ğıyla, ten rengiyle tanımlayarak ona tapan top-
lulukları olabilir. Öte yandan azınlıkta da olsa
buna karşı durabilen bir muhalefet de var. Sanat
ve edebiyat var. Örneğin Yahudi soykırımının hiç
gerçekleşmediğini savunan yani Holocost'u inkâr
eden Neonazilerin olduğunu biliyoruz ve bunla-
rın sayısı hiç de az değil. Almanlığı bir ırk bağı
üzerinde tanımlayan aşırı sağ parti AFD Federal
parlamentoda ana muhalefet konumunda. Ama
bunun karşısında Almanya'ya varmak için yolda
yaşamlarını kaybeden Suriyeli göçmenlerin cena-
zelerini Berlin'e getirtip defnetmiş olan ZPS adlı
aksiyoner bir sanat kolektifi de var. Ya da sayıca
az da olsa boş odalarını evsiz göçmenlere açmış
olan, bir zamanlar savaşı ve göçü yaşamış yaşlı
Almanlar var. Doğru, kötülük var. Geniş kitleler
iktidarda olanın kötülüğüne de tapabilir ama ben
sanatın, edebiyatın, edebiyat okurunun ve vicdan-
larıyla hareket edebilen bazı insanların bu tapınca
karşı koyabildiğine, kötülükleri unutmaması ge-
rektiğine inanıyorum.

**'YÜZDE 60'I SEÇİMLE İLGİLENMİ-
YOR'**

Seçimlerin arifesindeyiz. Siz aynı zamanda Almanya'da yaşıyorsunuz. Gurbetçi oylarının önemli bir kısmının iktidardan yana çıkması, Türkiye'deki muhalif seçmen için anlaşılması en güç konulardan biri. Bu sonucu siz nasıl yorumluyorsunuz?

Sadece Türkiye'deki muhalifler değil, Alman ka-
muoyu da bunu anlamaya çalışıyor. Hatta yıllar-
dır her seçim öncesi ve sonrası medya adeta bu
konuya kilitleniyor diyebilirim. Tabii oradaki tar-

tışmanın özü buradakinden biraz daha farklı: Ka-
baca, Türkler entegre olamadı, bu yüzden AKP'yi
seçiyor gibi genel bir kanaat var. Ama bir şey hep
göz ardı ediliyor, o da şu: Almanya'da Türkiye va-
tandaşı olup oy kullanabilenin ancak yüzde 40'ı
sandığa gidiyor. Yani seçmenin yüzde 60'ını Tür-
kiye seçimleri ilgilendirmiyor. Buna bir de Alman
vatandaşı olduğu için zaten seçmen sayılmayan
ciddi bir Türkiye kökenli kitleyi daha eklersek,
bu tartışmanın gerektiğinden fazla alevlendiğini
düşünüyorum. Ama şunu da kabul edelim: Erdo-
ğan'ın desteklenmesinin sebebi Anadolu'dakiler
için neyse, dışarıdakiler için de aynı şey. Çünkü
onlar da Türkiye'nin tek tip medyasını takip edi-
yor, aynı haberleri izliyor, buradaki seçmenden
farklı olarak da yaşadığı ülkede her geçen gün
biraz daha dışlandığını, istenmediğini hissediyor.
Ama Berlinli seçmenlerin hakkını vermem lazım,
çünkü yüzde elliye yakını iktidarı desteklemiyor.



Arı Fısıltıları, Menekşe Toprak, 204 syf., İletişim
Yayıncılık, 2018.



Açık uçlu sonlar, masallı öyküler

Her şeyi olabilir kılan bir yaşam sunuyor Holst, gerçeklikle oynuyor, onu kesinliklerin sınırından çıkarıyor, parçalıyor. Masalı andıran bir yerde, karakterlerine son yazabileceğiniz öykülerle buluşmak isterseniz dikkatinizden kaçmayacaktır.

Emek Erez emekerez@gmail.com

O kurken, içine masal kaçmış öyküler olduğunu düşündüm. Normal başlayan hikâyeler bir şekilde mucizelerle, büyülerle, fallarla örülü hâle geliyor ve hiç beklemediğiniz şekilde ilerleyiveriyordu. Öykülerin sonları da ayrı bir durum, yazar aslında bu öyküye başka bir sonda yazılabilir cümlesini kurup çekiliyordu kenara oturup düşünüyordu okur başka nasıl bir son olabilir acaba diye? Farkında değildi belki ama parçasıydı artık o hikâyenin, yazar onu da dâhil etmişti serüvenine ve bak işte şimdi kafasında sonlar yazıyordu. Bununla da kalmamıştı aslında öykünün birinde yine aynı cümleyi kurup, yani “bu öyküye başka sonlar da yazılabilir” deyip, başka başka sonlar da yazıyordu. Sonra akla sorular geliyordu ve bir düşünce acaba bugüne kadar okuduğumuz her öyküye başka sonlar

yazsak nasıl olur?

OKUR İLE İLİŞKİ KURAN ÖYKÜLER

Bu cümlelerin sebebi, Spencer Holst’un “Büyücünün Kızı” adlı kitabını okurken aklımdan geçenlerle ilgili. Kitap Dedalus Yayınları tarafından basıldı. Holst bu sefer bizi büyülerin, falların, içine masal kaçmış öykülerin olduğu bir dünyaya götürüyor. Ve yukarıda bahsetmeye çalıştığım gibi okuru kendi dünyasına sürükleyip, öykülerinin içerisinde ona da yer açıyor. Yazar sohbet ederek yazıyor sanki öyküyü, size de soruyor, cevap vermek istiyorsunuz. Belki kitabın kenarına notlar almak zorunda hissediyorsunuz çünkü sizinle ilişki kuruyor ve siz de kendinizi bir bakıma ona karşı sorumlu hissediyorsunuz.



BOZGUNCU BİR YAZAR

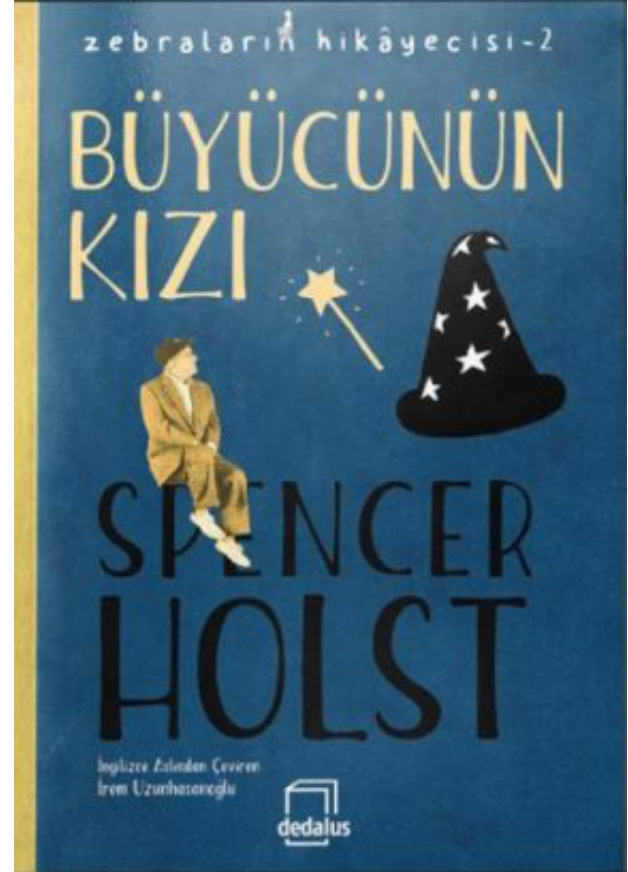
Spencer Holst bu kitabındaki öykülerinde bizi mucizelere inanmaya çağırıyor, hiç olmadık anda bir şeylerin büyüğü bir şekilde gerçekleşeceğini veya umduğunuz gibi olmayacağını hayal edebiliyorsunuz. Hayal demişken, onun hayal gücü ile tanışmak gerek çünkü onun dünyasında yaşam oldukça ilginç. Masal mı öykü mü olduğunu ayırt edemeyeceğiniz bir okuma serüveni, Holst'un "Büyücünün Kızı" kitabındaki hikâyeler. Mesela hep Noel Babalar var değil mi her durumda olduğu gibi yine erkekler var Noel'in o parıltılı günleri üzerine düşündüğümüzde, çocukların hediye hayallerinde. Ama Holst'un öyküleriyle tanıştıysanız Noel Annelerin yılbaşı zamanı sokaklarda dolaştığını görebilirsiniz, hâttâ dünyadaki pek çok sorunun bugüne kadar Noel Annelerin konuya el atmadığı için çözülmediğini bile düşünebilirsiniz. Veya bir başka öyküde kendi uydurduğu dile hapsolup kalan bir karakterle karşılaşip gülümseyebilirsiniz. Herkesin yüzünde aynası olduğu için dünyaya bir şekilde tutunduğu bir ortamda aynasız yüzüyle, olduğu gibi olduğu için, olmadık işlerde çalışan bir şairin hayatta var kalma çabasına tanık olup, ona bir türlü son yakıştıramayıp, yazarın belirlediği sonlardan birisini seçebilirsiniz. Holst'un dünyası böyle işte eğer suç işleme hayali kuruyorsanız mesela o suç değil burada çünkü hayallerin suç olmaması gerekir zaten değil mi? Holst'u okurken bir şeylerin tersine döndüğünü görüyorsunuz, yazar dünyanın olması gerekenlerini bir kenara bırakıp, bozgunculuk ediyor. Böyle de olabilir diyor ve baştan beri sözünü etmeye çalıştığım gibi sizi de buna ortak ediyor çünkü onun öykülerinde yazar kadar okur da özne benim fikrimce.

HİKAYESİ ANLATILMASI GEREKEN KİM?

Spencer Holst ilginç bir yazar, öykülerinde dikkat çeken bir yan da sizi hikâyesinin başkahramanına odaklayıp, sonra asıl hikâyesi anlatılması gerekenin öyküde çok az yer kaplayan bir karakter olduğundan söz edivermesi. Mesela "Monroe Sokağı Canavarı" öyküsünde olduğu gibi. Bu öykü üzerine biraz düşünelim, başlığından da anlayacağımız gibi öykünün kahramanı bir canavar ve anlatı onun üzerinden ilerliyor. Bu canavar daha çok sanatçıların yaşadığı ve herkesin zaten kostümlerle dolaştığı bir yerde yaşıyor. İnsanlar onu merak ediyorlar. Bir gün bir "sokak serserisi" kendisinden ateş istiyor ve canavar serserinin sigarasını yakıyor, sarhoş olan serseri canavarın üzerine düşüyor, canavarın pelerini üzerinden düşüp, çırılçıplak kalıyor. Canavarın etrafında toplanan

insanlar, onun aslında korkunç olmadığına kanaat getirip, onunla birlikte uzaklaşıyorlar ve kimse serseri ile ilgilenmiyor. İşte Holst birdenbire diyor ki oysa hikâyesi anlatılması gereken o serseriydi. Yazar bunu başka öykülerde de yapıyor. Bu aslında üzerine düşünülmesi gereken bir durum hem edebiyat hem sinema gibi sanatın başka alanlarına dair de fikirler veriyor çünkü. Genellikle "büyük" olanın anlatısına odaklanıyoruz, kahramanlarımız hep krallar, prensler veya kendine göre bir özelliği bulunanlar kısacası zaten hikâyesi göz önünde olanlar. Biz zaten görünür olanla, bir şekilde dikkati üzerine çekenle uğraşırken, "sıradan" olanın veya yaşamın göz önünde olmayan ayrıntılarının uzağına düşüyoruz. Açıkçası Holst'un böyle bir şeye dikkat çekmeye çalıştığını düşünüyorum.

Spencer Holst'un "Büyücünün Kızı" kitabındaki öyküler; ironik dili, olayları ters yüz eden bakışı, okur ile kurduğu ilişki ve açık uçlu sonuçlarıyla dikkat çekiyor. Her şeyi olabilir kılan bir yaşam sunuyor Holst, gerçeklikle oynuyor, onu kesinliklerin sınırından çıkarıyor, parçalıyor. Masalı andıran bir yerde, karakterlerine son yazabileceğiniz öykülerle buluşmak isterseniz dikkatinizden kaçmayacaktır.



Büyücünün Kızı, Spencer Holst, Dedalus Yayınları, Çev: İrem Uzunhasanoğlu, 208 syf, 2017





Hale Asaf: Avrupa-Türkiye yolunda bir ressam

Burcu Pelvanoğlu imzalı Hale Asaf - Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası isimli kitap yeni baskısıyla okur karşısına çıktı. Pelvanoğlu, Hale Asaf'ı, ailesini, öğrenciliğini, katıldığı sergileri ve ölümünü detaylı bir şekilde aktaran Pelvanoğlu, son bölümde ise sanatçının sanat anlayışını ve resimlerini okuyucu ile paylaşıyor.

Soner Sert soner_sert17@hotmail.com

Geçtiğimiz günlerde Yapı Kredi Yayınları'ndan ikinci baskısını yapan Burcu Pelvanoğlu imzalı Hale Asaf - Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası isimli kitabın ilk baskısı 2007 yılında aynı yayınevinden yapıldı. Henüz lisans yıllarında Hale Asaf üzerine çalışmaya başlayan, yukarıda bahsi geçen yılda, bu çalışmasını kitap olarak yayımlayan Pelvanoğlu, kitabın bu baskısında Asaf'ın kayba uğradığı

düşünülen pek çok resmini de gün ışığına çıkarmayı başarıyor.

Asaf'ın kısa süren yaşamı, hastalıklar ve yolculuklarla geçerken, ressamın unutulmuş pek çok çalışması Pelvanoğlu'nun üstün çabası sonucunda bu kitap ile ortaya çıktı. İlk baskıda olmayan 37 resmi bu baskı ile ilk defa yayımlandı. Paris'te yaşayan bir koleksiyoncuda bulunan bu resimler, Asaf'ın



Fransa'da yaşadığı ömrünün son yıllarının da ortaya çıkmasına ve sanatçının sanat anlayışının değişim ve dönüşümlerine de işaret ediyor.

Hale Asaf, 1905 yılında İstanbul'da, Kadıköy'de doğdu. Ailesinin sarayla olan ilişkisinden dolayı varlıklı bir çocukluk yaşasa da, Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte, ailesi darmadağın oldu. Asaf, henüz çocukken ciğerlerinden ciddi bir rahatsızlık geçirdi ve bu hastalık henüz 30'lu yaşlarının başındayken ölümüne sebep oldu. 1921 yılında, Berlin'e gitti. Berlin Güzel Sanatlar Akademisi'nde sanat eğitimi alırken, ailesinin maddi durumundan dolayı eğitimini yarım bıraktı ve Türkiye'ye dönmek zorunda kaldı. 1925 yılında devlet desteği ile tekrar Avrupa'ya dönüp, resim çalışmalarına devam eden Asaf, yurtdışına gönderilen ilk kadın sanatçı unvanını da kazandı. Yurda döndükten sonra Bursa Kız Öğretmen Okulu'na resim öğretmeni olarak başlarken, Bursa Necati Bey Kız Sanat Enstitüsü'nde ise Fransızca dersleri verdi.

Von Arthur Kampf, Feyhaman Duran, İbrahim Çallı, Lovins Corinth, Andre Lhote ve Matisse gibi ressam ve eğitmenlerden ders alan Asaf'ın yaşamı, Türkiye ve Avrupa arasında mekik dokumakla geçti. 1926'nın Temmuz- Ağustos aylarında ünlü Galatasaray Sergileri'ne eserleriyle katıldı. 15 Nisan 1929'da Ankara Etnografya Müzesi'nde yapılan I. Genç Ressamlar Sergisi'nde altı eseri sergilendi. 1930 Paris'e Montparnasse Yaz Sergisi'nde, 1933 Jeune Europe Galerisi'ndeki sergide, 1935'te Société des Artistes Independants'ın Sonbahar Salonu Sergisi'nde resimleri gösterildi. Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'nin kurucu üyelerinden biri oldu. 31 Mayıs 1938'de Paris'te hayatını kaybetti.

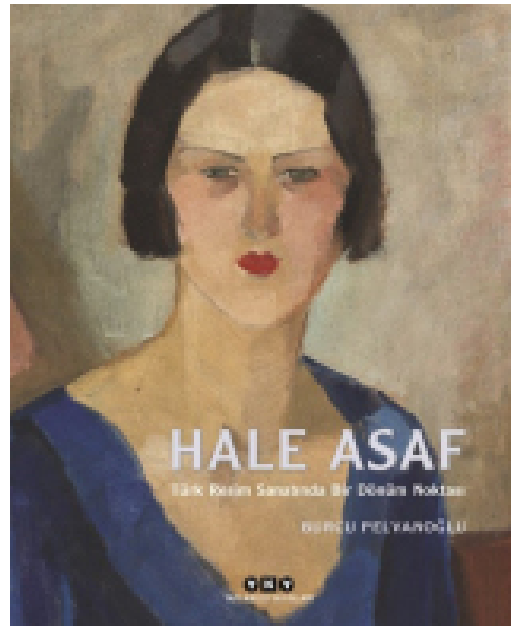
KİMSENİN GÖLGESİNDE OLMAYAN HALE ASAF!

Peki Hale Asaf'ın yaşamının anlatılır olmasının sebebi nedir? Evvela Asaf'ın sanatçılığının, özgün eserler üretmesinin bu ilgiyi hak etmesi bir yana, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi kültür ve sanat hususunun ve toplumsal bakış açısının anlaşılabilirliğini arttıran bir yerde olması ayrıca bir sebep. Osmanlı'nın çöküş yıllarında büyümeye başlayan ve henüz genç kızlığında iken Avrupa'nın yollarını tutan sanatçının, Cumhuriyet ile birlikte, oluşturulmaya çalışılan ulusun, ve bu ulusun ulusal kültürünün bir parçası olması, henüz genç cumhuriyette bir sanatçılar birliği kurulmasında öncülük etmesi son derece kayda değer. Bir kadın sanatçı olarak, erkek tahakkümüne karşı kendi kimliğiyle var olması ve bir başkasının gölgesine sığınmadan üretim yapması Asaf'ın sanatçı kimliğinin yanın-

da, onu diğerlerinden ayıran başka bir sebep.

Ayrıca Osmanlı'nın son dönemlerini de düşündüğümüz, Avrupa'ya çok sayıda öğrencinin gönderilmesi ve Batı'dan ithal edilen sanatsal, kültürel, askeri, ekonomik ve siyasi bakış açısının, cumhuriyet ile birlikte Asaf'ın kişiliğinde, sanatsal bakış açısında nasıl bir karşılık bulacağı, bu karşılığın, cumhuriyetin neredeyse ilk sanatsal örgütlenmesi olarak kabul edilebilecek –Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği- bir derneği oluşturması son derece önemli. Asaf'ın nezdinde, ortaya çıkan ulusal kültürün resim sanatında nasıl bir karşılık bulduğu, sanatçının eserlerinin incelenerek aktarılması noktası fazlasıyla kayda değer.

Bu çalışmanın yazarı Burcu Pelvanoğlu aynı zamanda Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi. Pelvanoğlu, dört ayrı bölüm olarak ele aldığı bu eserini şu başlıklara ayırıyor: İlk bölüme, Osmanlı'dan Cumhuriyet Türkiye'si'ne Kadının Konumu ve Kadının Sanatçı- Birey Olarak Öne Çıkması ismini verirken, yukarıda bahsi geçen toplumsal anlayışı, nesnel örnekleriyle ortaya sererken, ikinci bölümde Cumhuriyet Dönemi'nde Kültür ve Sanat Ortamı: Müstakil Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği'ni odağına alıyor ve hem genç cumhuriyetin hem de ismi geçen kurumun çalışmalarını ele alıyor. Üçüncü bölümde, monografinin esas ögesini, Hale Asaf'ı, ailesini, öğrenciliğini, katıldığı sergileri ve ölümünü detaylı bir şekilde aktaran Pelvanoğlu, son bölümde ise sanatçının sanat anlayışını ve resimlerini okuyucu ile paylaşıyor.



Hale Asaf – Türk Resim Sanatında Bir Dönüm Noktası, Burcu Pehlivanoglu, YKY, 2007

ETKİNLİK

MELODY GARDOT

27 Haziran 2018

Saat: 21:00

UNIQ Açık hava Sahnesi,
İstanbul



CEM ADRIAN

29 Haziran 2018

Saat: 22:30

IF Performance Hall,
İstanbul

TEOMAN

29 Haziran 2018

Saat: 23:00

Jolly Joker Alaçatı,
İzmir



FATMA TURGUT

30 Haziran 2018

Saat: 22:30

Dorock XL,
İstanbul

ETKİNLİK

BİRSEN TEZER

04 Temmuz 2018

Saat: 20:00

Mabolla Art,

Muğla



PİLLİ BEBEK

04 Temmuz 2018

Saat: 20:00

Sponge Pub,

Antalya

MANUŞ BABA

04 Temmuz 2018

Saat: 21:00

Z Restaurant,

Diyarbakır



YOLDA

04 Temmuz 2018

Saat: 21:00

Muaf Peyote Kadıköy,

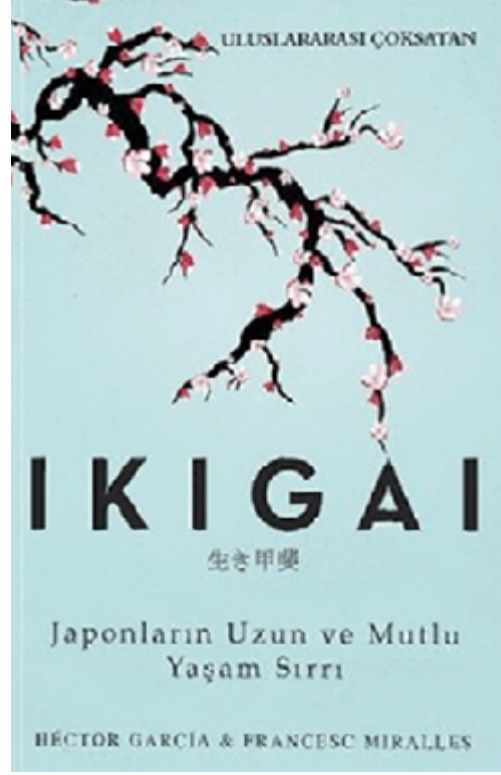
İstanbul



EDEBİYAT

- 1. Leyla ile Mecnun**
Burak Aksak, Küsurat Yayınları
- 2. Kırlangıç Çılgılığı**
Ahmet Ümit, Everest Yayınları
- 3. Fahrenheit 451**
Ray Bradbury, İthaki
- 4. Olağanüstü Bir Gece**
Stefan Zweig, İş Bankası Kültür Yayınları
- 5. Rüzgarın Şarkısını Dinle**
Haruki Murakami, Doğan Kitap
- 6. Bazı Yollar Yalnız Yürünür**
Özgür Bacaksız, Destek Yayınları
- 7. Bilinmeyen Bir Kadının Mektubu**
Stefan Zweig, İş Bankası Kültür Yayınları
- 8. 1984**
George Orwell, Can Yayınları
- 9. Sanma ki Yalnızsın**
Elif Şafak, Doğan Kitap
- 10. Üç Kız Kardeş**
İclal Aydın, Artemis Yayınları

NOT: D&R, İdefix, Kitapyurdu, Babil, Odakitap, Hepsiburada ve Kitapsan'dan derlenmiştir



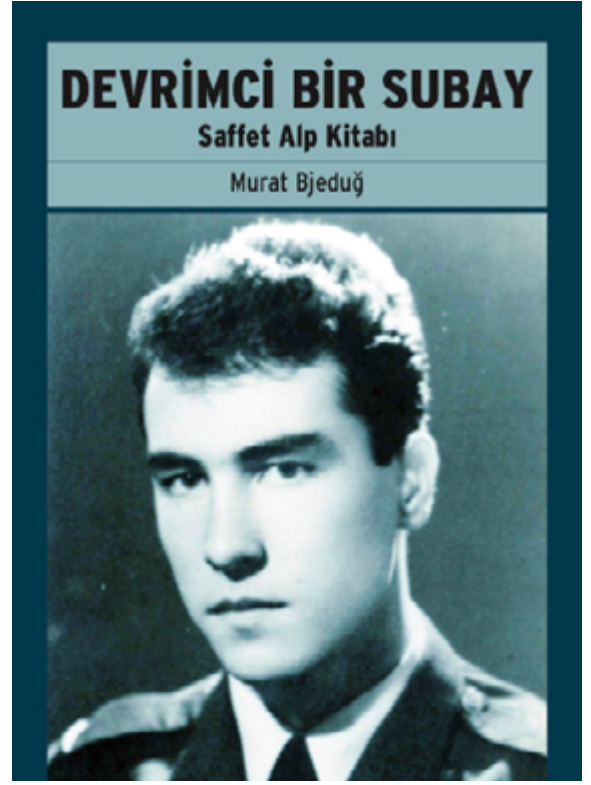
EDEBİYAT DIŞI

- 1. Ikigai - Japonların Uzun ve Mutlu Yaşam Sırrı**
Hector Garcia, Francesc Miralles, İndigo
- 2. Saklı Seçilmişler**
Soner Yalçın, Kırmızı Kedi Yayınları
- 3. Kafaya Takmama Sanatı**
Mark Manson, Butik
- 4. Gazi Mustafa Kemal Atatürk**
İlber Ortaylı, Kronik Kitap
- 5. Değişim Sürecinde Türkiye**
Mahfi Eğilmez, Remzi Kitabevi
- 6. Bağırmayan Anneler**
Hatice Kübra Tongar, Hayykitap
- 7. El Vedud**
Tuğçe Işınsu, Feniks Kitap
- 8. Dua Kader Değiştirir**
Ethem Emin Nemutlu, Olimpos
- 9. İçimde Kalmasın - Tanıklığımdır**
Ahmet Sever, Destek Yayınları
- 10. Hayvanlardan Tanrılara: Sapiens**
Yuval Noah Harari, Kolektif



Aşk ve Lût

Orhan Kahyaoglu, Ayrıntı



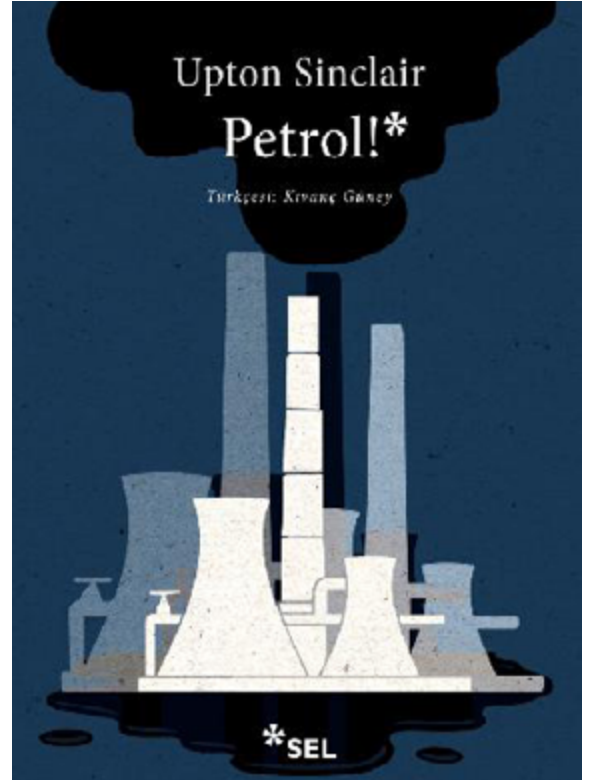
Devrimci Bir Subay

Murat Bjeđu, Ayrıntı



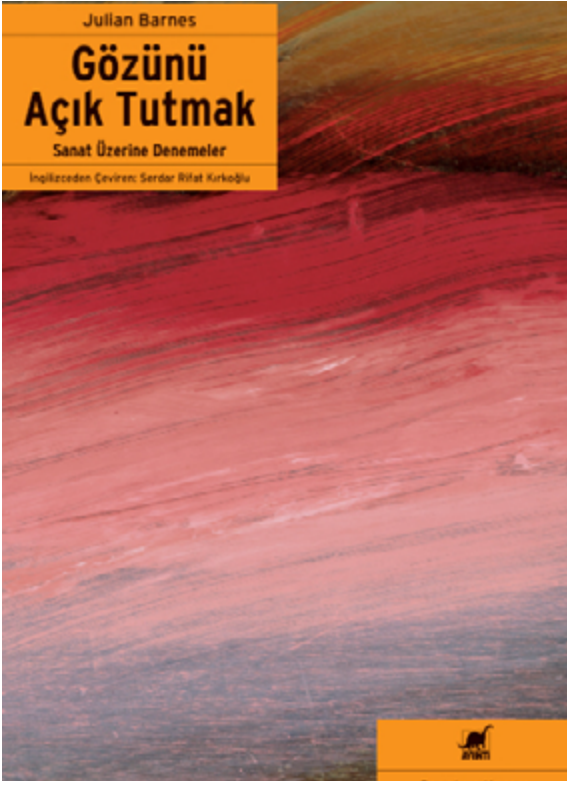
Zorla Yerleřtirmeden Yerinden Etmeye

Sema Erder, İletişim



Petrol

Upton Sinclair, Sel



Gözünü Açık Tutmak

Julian Barnes, Ayrıntı



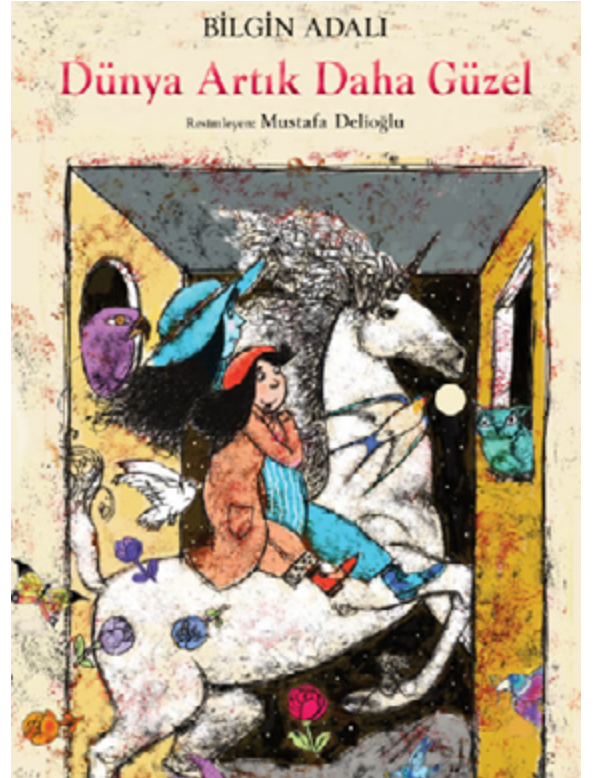
Mumiler ve Büyük Sel Baskını

Tove Jansson, Ayrıntı



Siz İsterseniz-Popülizm Üzerine Yazılar

Murat Belge, İletişim



Dünya Artık Daha Güzel

Bilgin Adalı, YKY

4.

Klasik dönemden yenilikçiliğe: Cegerxwîn’in köprüsü

7.

Cegerxwîn: Kalbini bir güle değişen şair

11

Bir dünya şairi Cegerxwîn

14

Cegerxwîn’in şiirinin anahtarı

17

Yeni Çıkan Kitaplar

19

Menekşe Toprak: Arılar ‘bizden öğrenecek şeyleriniz var’ diyor

23

Açık uçlu sonlar, masallı öyküler

25

Hale Asaf: Avrupa-Türkiye yolunda bir ressam

30

Yeni Çıkan Kitaplar

